

Henning Grelles tale ved genindvielsen af Den Slesvigske Sten

Taler

Henning Grelle
Fhv. seniorforsker i
arbejderhistorie

Dato

10. juni 2020

Sted

Dyrehaven

Gennem de sidste knap 160 år er der afholdt utallige møder ved Den Slesvigske Sten her i Dyrehaven. Der er holdt hundredvis af taler, der alle har indeholdt ønsket om frihed og kravet om frihedsrettigheder:

Ret og frihed til at forsamles,

Ret til at tro og tale frit,

Frihed til at tilhøre det land, som er en del af ens sprog og kultur,

Frihed til at organisere sig politisk og fagligt,

Og retten til at være en del af samfundet som ligestillet med øvrige samfundsgrupper,

Frihed og lighed mellem kønnene og

Friheden til at strejke.

Alle disse krav om frihed og frihedsrettigheder har lydt fra denne plads ved Den Slesvigske Sten.

Denne sten er en frihedssten – og med god ret

Den er et værdigt og et historisk symbol på den frihedstrang, der har hersket i landsdele, i sociale klasser og i foreningslivet.

Ved Den Slesvigske Sten er der blevet markeret mange former for frihedstrang, og samlet set har alle bidrag været med til at forandre vores land til det frie samfund, som vi har i dag, og som vi alle holder af.

Den Skandinaviske Sten

Det begyndte alt sammen for 175 år siden her tæt, hvor vi står, med rejsningen af Den Skandinaviske Sten i 1845.

Denne sten vil jeg også kalde en frihedssten.

Det var på dette sted, lige bag ved mig, hvor de tre nordiske landes studenter mødtes og sluttede en broderpagt. For hvad var et Norden uden Danmark? Hvor det mægtige Tyske Forbund truede Holsten og Slesvig – ja, måske hele Danmark, hvis det først blev taget bid for bid, landsdel efter landsdel. Hele Danmarks eksistens kunne være i fare, og faldt først forposten for hele Norden, ja, så var hele Norden truet.

Som bekendt gik det ikke helt så galt, og broderpagten fik kun en ringe betydning i såvel den første som den anden Slesvigske krig.

Der blev rejst en sten i anledning af mødet i 1845, og den står endnu uden inskription, men som et symbol på den uafhængige nordiske broderånd og forsvarsvilje, og den havde stadig stor betydning, da 400 slesvigere den 29. og 30. juli 1861 besøgte København og holdt møde ved Den Skandinaviske Sten.

Slesvigernes besøg 1861

På den første dag var slesvigerne på besøg i et festligt pyntet Tivoli inviteret af Københavns Borgerrepræsentation. Dagen efter drog en kortege af 150 hestevogne forsamlet på Kgs. Nytorv ad Strandvejen og fra Skodsborg op til Eremitageslottet. Herefter gik man til fods frem til Den Skandinaviske Sten. Et dampskib stillet til rådighed af en rigmand sejlede også et antal gæster til Skodsborg, hvorfra de blev kørt til mødestedet.

Mødet blev en manifestation af hovedstadens solidaritet med slesvigernes kamp for deres frihed og deres tilslutning til Danmark. Talerne fra dengang giver et levende indtryk af de voldsomme spændinger i grænselandet mellem dansk og

tysk og ikke mindst det stærke pres på dansksindede om at indordne sig og tilslutte sig Tyskland.

På mødet lovede den slesvigske billedhugger Klewing at rejse en sten ved siden af Den Skandinaviske Sten til minde om mødet den 30. juli.

Mødet sluttede med et festmåltid med efterfølgende musik og dans foran Eremitageslottet, som kongen havde stillet til rådighed under hele forløbet.

Slesvigernes besøg 1865

Som det fremgår af teksten på Den Slesvigske Sten, kom slesvigerne igen på besøg den 5. september 1865. Denne gang kom 2000 slesvigerne som danskere, men fra et af Tyskland besat Slesvig. Der var gået et år efter nederlaget i 1864, men det blev langt fra et møde præget af pessimisme og nederlagsstemning.

I stedet blev mødet en manifestation af, at håbet og drømmen om, at slesvigerne en dag ville vende tilbage til Danmark, var dybt til stede både hos den københavnske befolkning og hos slesvigerne.

Igen var der dagen forinden en kæmpefest i Tivoli, og dagen derpå samledes – uden overdrivelse, som det hed – 50.000 mennesker ved Den Slesvigske Sten.

Her talte N.F.S. Grundtvig om ”Det er tungt at skille dem ad, som gerne til sammen vil være”. I følge ham ville slesvigerne blive ved med at tale dansk og vedblive med at være danske, ”om så hele Stortysken kom med sit Donnerwetter”. Kunne han ikke selv komme til at opleve genforeningen, ville hans sidste ord i denne verden være ”Slesvigs genforening med Danmark – det ske!”

Da selve mødet var slut, drog masserne til Klampenborg, hvor der var rejst gigantiske telte på plænen og serveret festmåltid med alskens drikke og efterfølgende taler af bl.a. Orla Lehmann, hvorefter musikken og dansen tog over det meste af natten. Også togene kørte i pendulfart mellem København og Klampenborg hele natten.

Københavns arbejdere tager over

I den efterfølgende tid blev Danmark forandret. Industrialiseringen tog fart i byerne, og der blev i 1871 dannet en International Arbejderforening for Danmark med et socialistisk program og med formål at organisere arbejderne fagligt og politisk.

Men ligesom slesvigerne blev begrænset af de tyske myndigheder til at være danske, så blev arbejderne bekæmpet af de danske myndigheder for deres ret til organisering og deres frihed til at samles under åben himmel under den røde fanes symbol.

Efter forbuddet mod at forsamles på Nørrefælden i København og de efterfølgende optøjer og ledernes fængsling den 5. maj 1872 tog Internationales nye ledelse initiativ til at holde grundlovsmøde den 5. juni ved Den Slesvigske Sten i Dyrehaven.

Arbejderne skulle mødes ved den røde port i Klampenborg, hvor de ville blive forsynet med en rød sløjfe på brystet for derefter at gå samlet til stenen med Internationales nye røde fane i spidsen.

Sådan blev det ikke helt. Da Københavns politidirektør så annoncen for mødet i Socialisten, udstedte han øjeblikkeligt et forbud mod den røde fane med henvisning til, at den var en blodfane og et symbol på vold og optræk til at styrte det bestående samfund. Det var ikke teksten på fanen: Frihed – Lighed og Broderskab, der var problemet. Det var dens røde farve i spidsen for en forening, som politidirektøren anså for samfundsskadelig, og derfor arbejdede på at knuse.

Tilladelsen til at afholde mødet blev givet, men de 500 deltagere måtte nøjes med den røde sløjfe og gennemføre mødet uden fane.

Grundloven blev derfor for første gang fejret af arbejderne, men det var ikke den eksisterende reaktionære og forringede grundlov af 1866, men den oprindelige junigrundlov af 1849, der i sit udgangspunkt var mere fri og demokratisk, og som var skabt efter folkets vilje.

Den Slesvigske Sten var nu igen kommet i spil som samlingssted og symbol på den lange frihedskamp, der forestod.

Internationales grundlovsmøde i 1873

Året efter indkaldte Internationale til grundlovsmøde den 5. juni ved Den Slesvigske Sten. Dette møde endte langt mere dramatisk og blev et forvarsel om, at myndighederne var på vej til at gøre Internationale forbudt i Danmark.

Anført af 11 røde fagforeningsfaner ledsaget af Internationales røde fane bevægede optøget sig til Den Slesvigske Sten, hvor fanerne blev opstillet ved talerstolen. Snart sværmede politiet omkring talerstolen for at konstatere, at Internationales fane var foldet ud. Der blev staks efter tilkaldt forstærkninger af politi og husarer til hest, der snart dannede en ring om forsamlingen. Med trussel om opløsning blev Internationales fane beordret sammenfoldet med henvisning til, at Nordre Birks politimyndighed havde udstedt et faneforbud mod Internationales fane. Fanen blev gemt bort, og mødet kunne fortsætte. Men der kom et efterspil. Seks medlemmer af Internationales bestyrelse blev idømt 14 dages simpelt fængsel for overtrædelse af faneforbuddet.

I august blev Internationale forbudt ved Højesteret, men det var kun Københavns politidirektør, der troede på, at arbejderbevægelsen derved var stoppet.

I 1876 fortsatte Det Socialdemokratiske Arbejderparti med at holde grundlovsfest ved Den Slesvigske Sten, nu med de løsladte ledere Louis Pio, Harald Brix og Poul Geleff. Der blev også afholdt grundlovsmøder i 1880'erne og i 1890'erne.

Den Slesvigske Sten mistede efterhånden betydning som mødested i takt med, at hovedstadens arbejdere fik frihedsrettigheder og kunne færdes i byernes gader og pladser.

Ved forskellige lejligheder var det fortsat attraktivt for familier at nyde sol og sommer med madkurv sammen med et fagligt eller politisk islæt. I 1925 havde Arbejdsmændenes Forbund et kæmpemøde her under storlockouten i 1925, hvor der blev serveret øl fra bryggeriet Stjernen og mælk fra mejeriet Enigheden. Og som et kuriosum kan nævnes, at forfatteren Georg Brandes' aske i 1927 blev spredt ud over Dyrehaven fra stenen.

Stenens forfald

Efter 2. Verdenskrig blev der mere stille ved stenen, og dens betydning i kampen for frihed blev ukendt for de fleste.

Stenen begyndte også langsomt at forfalde, hvilket skabte bekymring hos historikeren Jan Ingemann Sørensen, som aktivt sammen med en flok kammerater har besøgt Den Slesvigske Sten den 5. juni gennem flere årtier. Han har skrevet artikler om stenen og arbejder nu på en lille bog, der vil dokumentere de mange minder i stenens historie, og dermed bevare dem for fremtiden.

For nogle år tilbage besluttede vi at søge om midler til at renovere stenen, hvis indskrift var blevet udvisket og svært læselig, samtidig med at dens fundament og de omkransende vennesten var forvitret.

Jan Ingemann har været ankermand i processen, og takket være økonomisk hjælp fra Grænseforeningens hovedafdeling og foreningen i København samt midler fra Socialdemokratiet og TM Fonden er det lykkedes at få stenen til at fremstå som dengang, den blev rejst i efteråret 1861. Må stenen stå her længe endnu.

Hurra – Hurra – Hurra

Kilde

Tilsendt fra taler

Kildetype

Digitalt manuskript

Tags

Mindetale

Relateret

Henrik Dam Kristensens tale ved genindvielsen af Den Slesvigske Sten
10. juni 2020

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/henning-grelles-tale-ved-genindvielsen-af-den-slesvigske-sten>